

"зневажати", "виснажений", "азанати невдачі" та деякі інші. Ці семантичні категорії відображають безпосередні, найважливіші сфери інтересу студентів коледжів.

Університетський сленг, за словами І.В.Рубцова [15, 164-165], посилює позитивність "неформального" в американському суспільстві, але в той же час виражає опозицію загальноприйнятим нормам та положенням як в академічному світі, так і в суспільстві в цілому. Головна мета, якій слугує сленг американських студентів — підтвердження почуття належності, групової солідарності.

Студентський сленг є одним із джерел поповнення лексики американського варіанта англійської мови й одним з елементів американської культури. Мовні процеси, що розгортаються в студентському сленгу роблять його природною експериментальною лабораторією для спостереження над мовними змінами в соціальному контексті.

SUMMARY

The article deals with American student slang. Axiological changes are being analysed taking into account typological characteristics of Americanisms.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Евсеев А.А. Становление статуса американизмов и их кодификация в лексикографии США: Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04/ ЛГУ им. А.А. Жданова. – Л., 1986. – 16 с.
2. Mencken H.L. The American Language. - New York: A.A. Knopf, 1992. – 777 p.
3. Зацний Ю.А. Збагачення словникового складу англійської мови. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 243 с.
4. Антонченко Т.М. Виявлення аксіологічного значення лексеми-американізму при її інтеграції в тексті американської художньої прози// Актуальні проблеми функціонування мовних одиниць різних рівнів у тексті: Зб.наук.праць. – Суми: Слобожанщина,1997. – с. 8-14.
5. Крицберг Р.Я. Дифференциальный пласт лексики американского варианта современного английского языка: Дис... канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 1986. – 156 с.
6. Сексугова И.К. Национально-культурная специфика семантики американизмов-реалий социальной жизни США: Автореф. дис.канд. филол. наук: 10.02.04/ МГЛУ им. Дружбы народов. – М.,1993.– 24 с.
7. Бацевич Ф.С., Космеда Т.А. Очерки по функциональной лексикологии. – Львов: Світ, 1997. – 392 с.
8. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка. – М.: Высш. Школа, 1989. – 126 с.
9. Webster's New World Dictionary of American English /Third College Edition/ Ed. By V.Neufeldt & D.B. Guralnik. – Cleveland & N.Y.: Simon & Schuster, Inc., 1988. – XXVI - 1574 p.
10. Торн Т. Словарь современного сленга. – М.: Вече, Персей, 1996. – 542 с.
11. Англо-український словник в 2х томах/ Склад М.І. Блава. – К.: Освіта, 1996. – Т.1 – 272 с.
12. Френкель Е.И.Парадигма оценочных семем в современном английском языке: Автореф. Дис... канд. филол. наук: 10.02.04/ Одесский гос. ун-т им. М.И. Мечникова. – Одесса, 1982 - 23 с.
13. Никитин. М.В. Курс лингвистической семантики. – Спб: Научный центр проблем диалога, 1996.–760 с.
14. Eble C. Slang and Sociability: in-group language among college students. – Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1996. – 228 p.
15. Рубцов И.В. К вопросу о некоторых функциональных особенностях студенческого сленга США // Актуальні проблеми вивчення мови та мовлення, між особовою та міжкультурною комунікації: Міжзуб зб. наук. праць. – Харків: Константа.- 1996.- С. 164 – 166.

СИНЕРГЕТИЗМ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ТРАНСОРІЄНТАЦІЇ ЛІНГВАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

С.М. Єнікєєва

Стаття репрезентує результати досліджу екстраполяції ідей синергетики на вивчення явища функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць. Встановлено, що функціональна трансорієнтація є одним з дієвих механізмів самоорганізації та розвитку сучасної англійської мови як складної нелінійної системи.

Наприкінці ХХ століття у лінгвістиці набула розвитку нова галузь – лінгвосинергетика, що спрямована на створення концепції мови як цілісної відкритої нелінійної складноорганізованої системи. Формування нової дослідницької парадигми відбувалося шляхом екстраполяції основних ідей синергетики на вивчення проблем функціонування та розвитку мовної суперсистеми. Широке застосування синергетичного підходу у різних напрямках сучасної лінгвістики: історії мови [1], соціолінгвістиці [2; 3], теорії комунікацій [4; 5; 6], лінгвістиці тексту [7; 8; 9; 10], дискурсології [11; 12; 13] тощо, - дало потужний поштовх для розвитку лінгвістичної думки, розширило обрії мовознавчо-когнітивної діяльності науковців, сприяло поясненню доцільності існування багатьох лінгвальних явищ, які вважалися “асистемними”, маргінальними, дало можливість прогнозувати перспективи подальшого розвитку мовної суперсистеми.

Під синергетичністю розуміють “принцип дослідження, згідно з яким предметом аналізу є складні, відкриті нелінійні суперсистеми, що функціонують за рахунок взаємодії їхніх підсистем і перебувають у стані більшої чи меншої рівноваги, а об’єктом – механізми, що регулюють динаміку, самоорганізацію та збереження цих систем” [14, 538]. У зв’язку з цим зазначимо, що мова являє собою класичний приклад складної відкритої нелінійної системи. Мовна суперсистема складається з ієрархічно організованих макро- та мікросистем, взаємодія та кооперація яких забезпечують її функціонування як засобу комунікації. Під відкритістю мовної суперсистеми слід розуміти її потенційну здатність обмінюватися з оточуючим середовищем матерією, енергією та інформацією. Нелінійність системи полягає у розвитку її під впливом взаємодії кардинально протилежних факторів хаосу і порядку, перші з яких виявляються у девіаціях, флуктуаціях, спрямованих на деструкцію, руйнацію сучасного стану мови, а другі, навпаки, забезпечують відносну стабільність, усталеність мови.

Визначення організаційної ролі внутрішньосистемних процесів, які протистоять руйнівному для мовної системи впливу зовнішнього середовища (соціуму, інформаційної революції, геополітики тощо), дослідження механізмів саморегуляції цієї цілісної, еволюціонуючої суперсистеми набувають у цьому зв’язку надзвичайної актуальності. Об’єктом нашого дослідження стало явище функціональної трансорієнтації мовних знаків, яке ми розглядаємо як один з механізмів самоорганізації суперсистеми сучасної англійської мови.

Метою нашого дослідження є вивчення синергетичних параметрів явища функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць. Для досягнення поставленої мети ми маємо встановити релевантність основних ідей синергетики для вивчення процесів функціональної модифікації мовних знаків і тим самим довести синергетичну сутність цього явища, виявити роль цього феномену у саморозвитку та саморегуляції мовної суперсистеми, визначити основні типи функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць у сучасній англійській мові.

Мовна суперсистема являє собою складний об’єкт, що характеризується наявністю великої кількості різнотипних та різноякісних конститuentів, які разом складають її субстанцію, а також численних внутрішніх та зовнішніх зв’язків, що визначають форму її організації. Системність, структурна організованість мови робить її стійкою в умовах функціонування і розвитку, тобто забезпечує “наступність станів” мови на шляху її історичного буття, робить її метастабільною. Внутрішня тенденція до відносно стабільного стану системи – атрактор – є чинником, що забезпечує збереження мови, її відносну усталеність, наступність та послідовність її розвитку.

Однак, для того, щоб система була життєздатною, вона не може залишатися незмінною, жорсткою, самодостатньою організацією. В процесі функціонування мови на різних ділянках мовної суперсистеми виникають різного роду девіації (відхилення від встановленої норми), флуктуації (випадковості, ознаки хаосу), що, у разі їх наростання та посилення можуть спричинити зміни системі на мікро- та макрорівні. Саме боротьба двох тенденцій: з одного боку спрямованість до збереження

стабільності свого стану, а, з іншого, - необхідність адекватно реагування на дію “ентропійних чинників середовища” [14, 307] визначає хід розвитку мови як відкритої, динамічної системи. Самоорганізація мовної суперсистеми виявляється у її здатності до стабілізації імперативних параметрів шляхом спрямованої впорядкованості її структури і функцій із метою протистояння ентропійній (випадковій, неупорядкованій) дії середовища (в першу чергу, соціуму) [14, 307; 15, 216].

Нааявність перехідних випадків, присутність ядрених та периферійних елементів, варіативність лінгвальних одиниць є характерними ознаками динамічної система, здатної до саморегуляції та самоорганізації. Така дисипативність (“перехід упорядкованої еволюції в енергію хаотичного руху” [15, 216]) в процесі самоорганізації мовної системи сприяє її переходу на якісно новий рівень. Зазначимо, що шляхи еволюції системи мають дискретний характер, і сама системність мови детермінує “спектр її динаміки”, визначає шляхи її розвитку.

Як вже відкреслювалося, відкритість мовної суперсистеми виявляється у її здатності обмінюватися енергією та матерією із зовнішнім середовищем, до того ж “процеси обміну відбуваються не лише через кордони системи, що самоорганізується, але й у кожній точці цієї системи” [16, 33]. Саморегуляція мовної суперсистеми виявляється головним чином у її здатності, з одного боку, збагачуватися новими лінгвальними одиницями, що задовольняють зростаючі комунікативні потреби, а, з іншого, - звільнитися від “зайвого”, “непотрібного” мовного матеріалу, що вже тривалий час не використовується носіями мови для спілкування. Як ми побачимо далі, саморегуляція може здійснюватися також шляхом перерозподілу матеріальних ресурсів у межах самої мегасистеми.

Реагуючи на зовнішні подразники, головними серед яких є комунікативні потреби носіїв мови, мовна суперсистема мобілізує для їх задоволення усі свої ресурси. У разі відсутності необхідних мовних засобів в процесі комунікації формуються нові або модифікуються вже існуючі лінгвальні одиниці. Інноваційні явища такого роду з погляду синергетики являють собою девіації, що можуть, у разі їх посилення, спричинити перебудову мовної системи в “окремих її точках”. Різного роду соціальні фактори (екстралінгвальні чинники) та нереалізованість усіх потенційних можливостей мовної суперсистеми (внутрішньомовний чинник), спонукають її до змін, які здійснюються або шляхом запозичення з інших мов, або шляхом формування інновацій з власного інвентаря лінгвальних одиниць, зміни експонентів або змісту мовних знаків, модифікації їхньої функціональної призначеності тощо.

Отже, мова як системно-структурне утворення не може знаходитися у стані абсолютного спокою. У відкритій, динамічній системі, якою є мова, спостерігається не лише виникнення нових одиниць та зникнення старих, але й перегрупування вже існуючих. Функціональна трансорієнтація і є, на наш погляд, тим самим процесом “перегрупування”, що, з одного боку, розширює номінативно-комунікативні можливості мови, а, з іншого, - сприяє економії вербокративних зусиль.

Відомо, що проблема функціонування мови як динамічної системи пов'язана з проблемою функціонування мовних одиниць у висловлюванні. Кожна одиниця як елемент мовної системи має “функціональну орієнтацію”, тобто використовується у висловлюванні в “прототипічній функції, що узуально закріплена і відображена в значній кількості різноманітних контекстів” [17, 10]. Проте у сучасній англійській мові з її чітко вираженим аналітизмом відбуваються трансформації, пов'язані з тим, що деякі лінгвісти називають функціонально переорієнтацією мовних одиниць [18, 48]. До речі, термін “функціональна переорієнтація” є, на нашу думку, етимологічно гетерогенним, більш коректним було б говорити про **функціональну трансорієнтацію**.

У процесі здійснення комунікативного акту одиниця мовної системи може виконувати атипову, узуально незакріплену функцію, що призводить до зміни її категоріальних характеристик та прагматичних особливостей. Ми схильні розглядати

явище “функціональної трансорієнтації” одиниць мови як один із провідних факторів розвитку та самоорганізації системи сучасної англійської мови, оскільки створені задля задоволення ситуативної комунікативної потреби нові функціональні варіанти мовних одиниць у разі їх соціалізації та узуалізації можуть збагатити мовну систему.

На нашу думку, функціональну трансорієнтацію лінгвальних одиниць слід вважати проявом динамізму і відкритості мовної суперсистеми, оскільки цей процес сприяє реалізації потенційних, не закріплених узуально і раніше не представлених дистрибутивно функціональних властивостей мовних одиниць. Використання лінгвальних одиниць у “атиповій” функції є адекватним вирішенням протиріччя між необхідністю задоволення комунікативних потреб (екстралінгвальний фактор) та відсутністю мовних засобів для їх задоволення (внутрішньомовний чинник). Новий функціональний варіант не лише сприяє задоволенню ситуативні комунікативні потреби носіїв мови, але й може, у разі його узуалізації та встановлення відносин функціональної омонімії між вихідною та похідною лінгвальними одиницями, збагатити арсенал конститuentів мови, тим самим спричинивши мікрореорганізацію на окремій ділянці мовної суперсистеми.

Функціональну трансорієнтацію слід розглядати як особливий дериваційний процес, що спрямований на перетворення певних лінгвальних одиниць у нову семіотичну якість. На думку А.Е. Левицького, будь-яке переосмислення традиційної категоріальної семантики, синтаксичних зв'язків, прагматичної спрямованості мовної одиниці та її функціональної транспозиції слід вважати показниками функціональної трансорієнтації – “процесу, що тісно пов'язаний з людиною як суб'єктом, що мислить і познає світ (оскільки дане явище являє собою нову номінацію), процесу, що виникає у ході комунікації, в результаті актуалізації функцій-потенцій мовної одиниці” [19, 75].

Мовні одиниці, що зазнали функціональної трансорієнтації, активно поповнюють словник сучасної англійської мови, збагачують арсенал словотворчих засобів. Крім того, функціональна трансорієнтація виступає головним механізмом деривації при здійсненні верботрансформації (словоперетворення): конверсії, семантичної деривації. Саме тому, явище функціональної трансорієнтації у сучасних умовах існування англійської мови слід розглядати як потужну рушійну силу саморозвитку та саморегуляції мовної системи.

Розглядаючи можливості функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць, не можна не ураховувати і роль, так званого, людського фактору у здійсненні цього процесу. Образність мислення індивіда, робота його пам'яті, здатність до психологічної переорієнтації, категоризації та перекатегоризації дійсності, характер комунікативної діяльності – усі ці чинники створюють умови для здійснення процесу функціональної трансорієнтації.

Функціональна трансорієнтація охоплює не лише випадки переходу одиниць одного функціонального класу до іншого, але й одного рівня мови до іншого. В обох випадках головну роль в їх диференціації відіграють функціональні особливості мовних одиниць, що і видбивається дистрибуцією цих знаків. Прикладом функціональної трансформації одиниць одного рівня може слугувати конверсія лексичних одиниць або перехід номінативних слів до розряду службових і навпаки, семантична деривація. Функціональна трансорієнтація різнорівневих мовних одиниць виявляється у афіксації лексичних одиниць, лексикалізації морфем, лексикалізації синтаксичних одиниць.

Аналіз фактичного матеріалу дає підстави стверджувати, що найбільш продуктивними способами формування функціонально-модифікованих мовних інновацій є функціональна транспозиція (конверсія), семантична деривація, афіксація вільних лексем, інтеграція словосполучень.

Прикладом функціональної трансорієнтації одиниць одного рівня може слугувати конверсія лексичних одиниць. Традиційно конверсію утотожують із “транспозицією серед частин мови, коли слово з однієї частини мови

транспортуються в іншу “ [20, 20]. Але конверсія є, на наш погляд, значно складнішим процесом, ніж механічне “транспортування” лексичних одиниць з одного лексико-граматичного класу до іншого. У випадку з конверсією слід говорити про функціональну трансорієнтацію лексичних одиниць, оскільки зміна частини мовних (синтаксичних та морфологічних) ознак транспонендів (вихідних форм) є лише одним з наслідків модифікації функціонально-прагматичної “орієнтації” вихідного слова. Функціональна трансорієнтація передбачає повне оновлення функціональної парадигми вихідної одиниці, модифікацію її семантики, зміну дистрибуції.

З огляду на відсутність морфологічних показників частин мови в англійській мові похідна лексична одиниця, що утворюється в результаті конверсії, декларує свій новий статус через зміну узуально закріплених парадигматичних відносин і синтаксичних функцій на нові, атипові, системно не закріплені. Інакше кажучи, конверсія пов’язана зі зміною функціональних характеристик слова при повному збереженні його плану вираження, в чому, до речі, і полягає сутність функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць.

Конверсійні процеси, що відбуваються у сучасній англійській мові, мають такі особливості:

а) домінуючим різновидом конверсії залишається, як і у попередні роки, вербалізація іменників (за моделлю $N \rightarrow V$) наприклад: *office* → *to office*, *pie* → *to pie*, *pope* → *tp pope*, *text* → *to text*, *wife* → *to wife*:

*Thanks to places like Kinko's..., you can now **office** while you treat the kids to an airport pizza. You can **office** while the rest of the world wastes time sleeping. You can even **office** while you're supposed to be on vacation in Tahiti.* (The Christian Science Monitor, June 26, 1997); *"Other prominent Quebecers to be **pied** recently include former premier Jacques Parizeau, Montreal Mayor Pierre Bourque and former police chief Jacques Duchesneau."*

(The Calgary Sun, January 19, 1999); *"Though Buckley quotes large numbers of Protestants in this book, they are mostly Protestants who '**poped**' (converted to Catholicism)...and whose '**poping**' stemmed more from thoughtful consideration than any sudden access of irresistible grace."* (William R. Everdell, The New York Times Book Review);

б) твірною базою для конверсії слугують не лише прості слова, але і композити, словосполучення, складноскорочені слова, аббревіатури - здебільшого неологізми попередніх років, наприклад, *to bottleneck*, *to black-hole*, *to e-mail*, *to e-file*, *to eurospeak*, *to fast-track*, *to homeschool*, *to VCR*):

*Filing your income tax returns electronically won't make you taller, stronger or better looking. But if receiving your tax refund makes you happy, **e-filing** could hasten the joyous event. Taxpayers who **e-file** get their refunds in three weeks, vs. up to six weeks for a paper return, according to the Internal Revenue Service.* (USA Today, Febr.15, 2002); *However, industry analysts have pointed out that economic factors constitute the more compelling reasons that delay 3G. In the midst of 3G auction mania raging at the turn of the millennium, many operators in forerunning countries found themselves **black-holed** in the mega-buck bidding.* (Malaysian Business, May 1, 2002).

Одним з шляхів збагачення лексичного складу мови є вторинна номінація, що пов’язана зі зміною семантичної структури мови. Як зауважують науковці, для мов аналітичного типу, до яких належить і англійська мова, “слова у плані розуміння значно більше залежать від їхнього контекстного оточення, ніж у мовах переважно синтетичної структури, і, як наслідок цього, більш гнучкі функціональному плані і менш автономні у семантичному аспекті” [18, 48].

Семантична деривація розглядається нами як прояв внутрішньорівневої функціональної трансорієнтації лексичних одиниць. Цей спосіб деривації, як відомо, передбачає переосмислення слів, використання вже існуючих у мові номінативних засобів у новій для них функції – функції “надання імені” [21, 82]. Дериватогенна

активність цього типу вербокреації визначається перш за все природою людського мислення, здатністю узагальнювати у слові явища оточуючої дійсності, систематизувати у мові об'єкти позамовної дійсності.

Функціональна трансорієнтація мовного знаку, пов'язана з модифікацією його плану змісту при збереженні плану вираження, являє собою механізм формування нових лексико-семантичних варіантів існуючих у мові слів. Формування такого роду інновацій є "реалізацією принципу лексичної економії в межах будь-якої мови" [18, 48]. Властивість слів змінювати своє значення призводить до його полісемії, оскільки старі і нові значення співіснують тривалий час. Ми поділяємо точку зору щодо природності цього явища, бо "як усе живе, слово не залишається тотожним самому собі у часі. Однією з актуалізацій цієї потенції і є багатозначність, яку правильно розглядати не лише як стан, але і як процес, з чого, до речі випливає що всі слова мови актуально чи потенційно багатозначні" [22, 48].

Найбільш продуктивними механізмами формування нових лексико-семантичних варіантів слів вважають метафору та метонімію [21, 82-87]. Використання вже існуючої лексеми для найменування нового об'єкта дійсності обумовлене певними асоціативними зв'язками між різними референтами. Так, метафора оперує образно-асоціативною подібністю, що притаманна лише цьому механізму модифікації значення. Образ, що лежить в основі метафори, являє собою ознаку або ряд ознак, релевантних для створення нового значення, і які слугують посередниками між вихідним та метафоричним значеннями.

Так, наприклад, нове значення слова *mover* – "компанія, чії акції купуються та продаються у великій кількості", сформувалося на базі головної ознаки вихідного значення "той, що призводить до руху". Семантична мотивованість метафори у слові *footprint* "місце, яке займає комп'ютер на столі" ґрунтується на асоціації між слідом, що залишає ступня людини та слідом від комп'ютера. Новий лексико-семантичний варіант слова *suit* "людина, особливо менеджер, яка працює у офісі та забов'язана завжди бути у костюмі" сформувався на основі метонімії – суміжності предметів (людина - її одяг). Полісемантична лексема *suit* мала також значення "набір, сервіз", на базі якого шляхом звуження, спеціалізації семантики вихідного слова сформувався ще один лексико-семантичний варіант "набір комп'ютерних програм". Таким чином, на базі двох лексико-семантичних варіантів слова *suit* шляхом застосування різних механізмів семантичної деривації було створено ще два нових значення.

Пошук експонента серед існуючих мовних знаків ґрунтується на зведенні у свідомості носіїв мови асоціативних "мостів" між різними референтами. Якщо імплікація "старої" мовної одиниці для найменування нового явища закріплюється у свідомості усіх носіїв мови, то між старим та новим лексико-семантичними варіантами слова встановлюються відносини полісемії.

Як вже зазначалося, функціональна трансорієнтація може набувати міжрівневого характеру, транспонуючи конституенти одного рівня у конституенти іншого рівня мовної суперсистеми. Функціональна трансорієнтація різнорівневих мовних одиниць виявляється головним чином у афіксалізації лексичних одиниць та лексикалізації синтаксичних одиниць.

Дослідники сучасної англійської мови зазначають, що утворення неологізмів відбувається як за участю "старих", традиційних афіксів, так і за допомогою нових словотворчих елементів [23, 4; 24, 12; 25, 6]. Одним із шляхів формування нових словотворчих елементів є афіксалізація лексичних одиниць, яка за своєю сутністю являє собою функціональну трансорієнтацію одиниць лексичного рівня у одиниці морфемного рівня. В результаті утворення цілої низки складних слів з незмінним компонентом відбувається його афіксалізація, яка полягає у типізації його значення, формуванні нової словотвірної моделі з константним елементом, закріпленні у свідомості носіїв мови його афіксального статусу.

Нові словотворчі елементи та їх слова-етимони співіснують у мові паралельно, виконуючи різні функції – номінативно-синтаксичну або номінативно-словотворчу. Визначаючи мовний статус нових елементів, що виконують словотворчу функцію, слід підкреслити, що вони знаходяться на шляху переходу до повноцінних афіксів, що процес їх трансформації ще не закінчено, тому їх можна назвати словотворчими елементами перехідного характеру.

У сучасній англійській мові можна виявити велику групу словотворчих елементів перехідного характеру, створених шляхом афіксалізації лексичних одиниць, **-abuse** (*sex-abuse, child-abuse, alcohol-abuse, heroin-abuse, drug-abuse*); **-aid** (*live-aid, sport-aid, school-aid*); **-babble** (*psychobabble, astrobabble, ecobabble, technobabble*); **-based** (*clan-based, community-based, China-based, faith-based, euro-based, England-based, Internet-based, Islam-based, oil-based, space-based*); **-free** (*bug-free, cost-free, rent-free, risk-free, tax-free, GE-free, sanctions-free, tax-free*); **-friendly** (*computer-friendly, environmentally-friendly, eater-friendly*); **-intensive** (*calorie-intensive, capital-intensive, energy-intensive, labour-intensive, research-intensive*); **-line** (*AIDSline, chatline, childline, guide-line*); **-person** (*chairperson, spokesperson*); **-something** (*twenty-something, thirty-something, forty-something*); **-speak** (*agentspeak, cabbie-speak, ecospeak, eurospeak*); **-style** (*American-style, Bordeaux-style, bug-style, French-style, September11-style, '60's-style, western-style*); **-watcher** (*Detroit-watcher, China-watcher*); **-wise** (*experience-wise, money-wise*).

Таким чином, афіксалізація лексичних одиниць є одним з головних шляхів збагачення арсеналу словотворчих засобів сучасної англійської мови. Ефективним механізмом формування афіксальних елементів є утворення серії неологізмів за зразком конкретного складного слова. Незмінний компонент у складі нових слів виступаючи у типізованому, узагальненому значенні, набуває функціональних ознак афікса.

До міжрівневої функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць належить, на наш погляд, і лексикалізація словосполучень та речень, під якою слід розуміти набуття синтаксичною конструкцією лексико-граматичних ознак слова. У кожному конкретному висловлюванні лексикалізовані синтаксичні одиниці функціонально наближаються до слова, оскільки вживаються для номінації конкретного предмета або явища з актуальними для даного комунікативного акту ознаками.

Незважаючи на різноплановість лексикалізованих синтаксичних конструкцій, значна більшість з них являє собою стійкі лексичні одиниці з властивими для них категоріальними ознаками. Головними ознаками лексикалізованих синтаксичних одиниць є їх смислова “злитість”, фонологічна та графічна цільнооформленість, здатність виступати в якості одного члена речення. Показником того, що такі новоутворення являють собою саме лексичні одиниці, можна вважати їх здатність служити основою для створення похідних, наприклад: *do-it-yourself* → *do-it-yourselfer, do-it-yourselferism*.

Мовні факти дають змогу стверджувати, що найбільш типовими функціональними проявами лексикалізації синтаксичних одиниць є ад'єктивізація та субстантивізація. Новоутворення, що виникають внаслідок ад'єктивізації та субстантивізації синтаксичних одиниць, набувають відповідних лексико-граматичних категоріальних ознак. Лексичне значення ад'єктивованої синтаксичної одиниці вказує на ознаку (*hard-to-read pages, not-so-little change, oil-for-food programme, out-of-favor colors, rags-to-riches stories, two-hundred-mile-an-hour train*), а субстантивованої синтаксичної конструкції – на предмет (*a bride-to-be, that don't-crowd-me-night, a government-in-waiting, the power-that-be, ups-and-downs, a spy- turned-president, a wrestler-turned-governor*).

Лексикалізація синтаксичних одиниць передбачає їх граматичну категоріалізацію. Новоутворення, що функціонально уподібнюються прикметникам, мають ад'єктивне граматичне значення, в реченні виконують функцію означення (*The aids were a little hesitant to interrupt Kerry as he was fielding satellite TV interviews in a last get-out-the-vote push.* (Newsweek, Jan. 10, 2005); *All hoped her hiding-behind-big-hat move would deter wannabe holiday friends.* (Cosmopolitan, August, 2005)), або іменної частини складного

присудка (*Above all it shows that politics in the new Iraq is not just winner-takes-all. (The Economist, Apr. 16, 2005)*); *She has two touted movies out this year and an Ivy League degree in the works, but Julia Stiles couldn't be more down-to-earth. (Cosmopolitan, March, 2004)*).

Для субстантивованих синтаксичних одиниць характерними є морфологічні ознаки іменника: наявність категоріальної ознаки числа (*Some 47% of India's under-five-year-olds are underweight, compared with 10% in China. (The Economist, March 5, 2005)*); вказівка на категорію означеності / неозначеності, показниками якої в англійській мові є відповідні артиклі (*The human-rights lawyer-turned-president has proved a disappointment to many, to his supporters perhaps most of all. (The Economist, Jan. 29, 2005)*); *It soon became Zaporizhstal's turn, thanks in part to the efforts of Vasily Khmelniisky, an ambitious businessman-turned-politician. (Forbes, March 28, 2005)*). Іменники, створені шляхом інтеграції словосполучень можуть вживатися у присвійному відмінку (*The singer-turned-TV-star's blonder-than-blonde hair is stuffed under a baseball cap and the cool cropped T-shirt she's wearing shows off an extremely toned midriff. (Cosmopolitan, August, 2005)*).

Окрім вищезазначених можна виділити також інші різновиди функціональної трансорієнтації, які не відіграють вагому роль у збагаченні словникового складу. Серед них можна назвати такий спосіб міжрівневої функціональної трансорієнтації, як лексикалізація морфем, наприклад:

Materialism is one "ism" that does not lead to mass brutality (U.S. News and World Report, Oct. 1, 2001).

Суфікс *-ism*, що виконує у даному реченні функцію іменника, зазнав кардинальних функціональних змін, набувши ознак лексичної одиниці, а саме: а) номінативне значення, що сформувалося внаслідок абсоціації морфемою узагальненої семантики усіх похідних з цим словотворчим формантом; б) самостійність у висловлюванні; в) властиву іменникові синтаксичну функцію іменної частини присудка тощо. Іншими прикладами функціональної трансорієнтації морфем у лексеми можуть слугувати такі слова: *burger, ex, extra, teen*.

Wireless and Internet calling come with new capabilities and features, and so far consumers are willing to pay extra to get them. (Business Week, June 28, 2004).

'I fell in love with my ex.' (Cosmopolitan, August, 2005).

Прикладами однорівневої трансорієнтації мовних одиниць можна вважати:

1) перехід вигуків у кардинальну частину мови (*OK (interj) → OK (adj); no (interj) → no (n); yes (interj) → yes (n)*):

When asked, in the same poll, not how they would vote but what result they would like to see, 38% hoped for a "no", next to 37 % for a "yes" (the Economist, April 30, 2005).

In the European comissin building in Brussels, the news was met with a collective gasp – and, from somewhere in the crowd, an "ooh-la-la" (The Economist, June 4, 2005).

2) Перехід словоформи у кардинальну частину мови (*can-do, has-been, me-too, must-have*)

He is a can-do politician who sticks up for farmers and isn't afraid of manual labour (The Economist, March 26, 2005).

Nasser extracted gold from the brand of a has-been company (Forbes, March 28, 2005).

3) Перехід кардинальних частин мови у службові:

- вигуки (наприклад, *cool (adj.) → cool (interjec.); settled (PII) → settled (interjec.)*);

- сполучники (наприклад, *provided (PII) → provided (conj.); owing (PI) → owing (conj)*).

Таким чином, ми встановили, що одним з дієвих механізмів саморозвитку та саморегуляції мовної суперсистеми, що ґрунтується на модифікації функціональних ознак мовного знаку при збереженні плану вираження, є функціональна трансорієнтація. Саме системний характер мови створює передумови для функціональної трансорієнтації мовних одиниць. Особливості динаміки системи мови, що виявляються у асиметрії мовного знаку, виходу з вживання застарілих та

створення нових лексем, заміни одних мовних засобів іншими, уможливають функціональну модифікацію вже існуючих у мові одиниць.

SUMMARY

The article represents the results of extrapolation of the ideas of synergetics on the study of the phenomenon of functional trans-orientation of language units. It is ascertained that functional trans-orientation is one of the effective mechanisms of development and self-organization of Modern English as an open non-linear system.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузьмина Н.А. Закономерности развития языка в постсоветский период в свете теории интертекста // Динамизм социальных процессов в постсоветском обществе. Материалы международного семинара. – Луганск: ЛГПУ им. Т. Шевченко, 2000. – Вып. 1.- С. 84-98.
2. Піхтовнікова Л.С. Еволюція стилу байки з точки зору синергетики // Вісник Харківського державного університету. Серія: Романогерманська філологія. – Харків: Константа, 1999. - № 435. – С. 124-130.
3. Піхтовнікова Л.С. Синергія як природна властивість стилу (на матеріалі німецької байки) // Вісник Харківського національного університету. – Харків: Константа, 2000.- № 471. – С. 212-217.
4. Тарасова Е.В. Самонастраивающиеся системы и диахроническое изучение языка // Вісник Харківського державного університету. Серія: Романогерманська філологія. – Харків: Константа, 1996. - № 386. – С. 127-131.
5. Тарасова Е.В. Синергетические тенденции в современной лингвистике // Вісник Харківського національного університету. – Харків: Константа, 2000. - № 500. – С. 3-9.
6. Морозова Е.И. Онтологические основы лингвистического описания лжи // Вісник Харківського національного університету. Серія: Романо-германська філологія. – Харків: Константа, 2003. - № 609. – С.106-109.
7. Лотман Ю.М. Анализ поэтического текста. Структура стиха. – Л.: Просвещение, 1972. – 272 с.
8. Лотман Ю.М. Структура художественного текста // Ю.М. Лотман. Об искусстве. – СПб.: Искусство-СПб, 1998. – С. 14-285.
9. Семанець О.О. Синергетика модальностей у поетичній творчості // Філософські науки. Зб. наук. праць. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2003. – С. 112-120.
10. Семенець О.О. Синергетика поетичного слова. – Кіровоград: Імекс ЛТД, 2004. – 338 с.
11. Піхтовнікова Л.С. Стилїстика і синергетика дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. – Харків: Константа, 2005. – С. 29-35.
12. Приходько А.Н. Синтаксис естественного языка в фокусе когнитивно-дискурсивной парадигмы словообразования // Вісник Харківського національного університету. Серія: Романо-германська філологія. – Харків: Константа, 2003. - № 609. – С.84-89.
13. Фролова І.Є. Вербалізація конфлікту у дискурсі // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. – Харків: Константа, 2005. – С. 237-262.
14. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
15. Хруцкая Н.В. Синергетический подход к теории вариативности языковых единиц // Культура народов Причерноморья. Научный журнал. – Симферополь, 2006. - № 82. – Т. 2. – С. 215-217.
16. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Основания синергетики. Режимы с обострением, самоорганизация, темпомиры. – СПб.: Алетей, 2002. – 414 с.
17. Левицький А.Е. Функціональні зміни в системі номінативних одиниць сучасної англійської мови: Автореф. дис... док. філол. наук: 10.02.04/ КДЛУ. – Київ, 1999. - 37с.
18. Левицький А.Э. Явление функциональной переориентации языковых единиц // Вісник Київського лінгвістичного університету. – 1999. - №1. – Том 2. – С.48-53.
19. Левицький А.Э. Функциональные изменения в системе номинативных единиц современного английского языка: Дис... док. филол. наук: 10.02.04/ КГЛУ. – Киев, 1999. – 396 с.
20. Вацеба Р.В. Функціональна транспозиція (конверсія) як перехід вихідної частини мови у твірну частину мовлення і її можливі співвідношення // Вісник Запорізького державного університету. – Запоріжжя: ЗГУ, 2004. - № 4. – С. 18-23.
21. Черникова Н.В. Метафора и метонимия в аспекте современной неологии // Филологические науки, 2001. – № 1. - С.82-90.
22. Морковкин В.В. Лексическая многозначность и некоторые вопросы её лексикографической интерпретации // Русский язык. Проблемы речи. Лексикология и лексикография. – М., 1981. – С. 153-156.
23. Зацный Ю.А. Англо-русский словарь новых слов и словосочетаний (рубеж столетий). – Запорожье: Запорожский гос. университет, 2000. – 243 с.
24. Зацный Ю.А., Бутов В.Н. Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка. - Запорожье: Запорожский гос. университет, 2000. – 200с.
25. Зацный Ю.А., Пахомова Т.О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови.- Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 243 с.